

Kunnskapsdepartementet
Seniorrådgiver Lars Nerdrum
Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

Oslo, 28.09.2012

Vår ref.
42568/HS04

Deres ref.
12/3367

Høring om behov for og organisering av et system for analyse og formidling av kompetansefremskrivninger i Norge

Arbeidsgiverforeningen Spekter gir med dette et svar på høringen angående behov for og organisering av et system for analyse og formidling av kompetansefremskrivninger i Norge. Vi vil her komme med noen innspill til problemstillingene i høringsbrevet, samt til rapporten "Kompetansefremskrivninger i Norge – Utvikling av et system" fra VOX.

Kompetansefremskrivninger har mange mulige formål. For det første kan det bidra til å utforme utdanningssystemet slik at fremtidens behov for arbeidskraft kan møtes. For det andre kan det bidra til bedre og mer kvalifiserte valg hos utdanningssøkende på flere nivå, slik at disse på en bedre måte kan orientere seg om sannsynlige trekk ved fremtidens arbeidsmarked, for eksempel ved at karriereveiledningen blir bedre. Videre så kan kompetansefremskrivninger bidra til utvikling av rekrutterings- og arbeidslivspolitikker hos arbeidsgivere og deres organisasjoner.

Det er således mange interessenter og aktører knyttet til et slikt felt: Sentrale, regionale og lokale forvaltningsnivåer, arbeidsgivere og deres organisasjoner, arbeidstakere og deres organisasjoner, utdanningssøkende (grunntidning og videreutdanning), karriereveiledere, etc.

Kompetansefremskrivingene skal derfor dekke mange behov. Det er også et felt med høy kompleksitet og stor usikkerhet. En kritisk suksessfaktor vil være at et system for dette får høy legitimitet slik at de ulike aktørene og organisasjonene faktisk bruker det som bakgrunn for sin politikkutvikling, og at det enten direkte eller indirekte påvirker individuelle valg. Høy legitimitet forutsetter blant annet en god forankring hos partene i arbeidslivet.

Spekter er av den oppfatning at et system for kompetansefremskrivninger bør ses i sammenheng med en nasjonal kompetansestrategi, som vi mener det er et behov for. En nasjonal kompetansestrategi bør blant annet baseres på resultatene fra ulike kompetansefremskrivninger.

Nedenfor vil vi først gi en kort beskrivelse av noen trekk ved situasjonen i dag slik vi oppfatter den, og hva som berører Spekter mest direkte. Derneft vil vi gi noen innspill til utviklingen av et slikt system, både når det gjelder ambisjonsnivå, organisering og arbeidsform.

Dagens situasjon fra Arbeidsgiverforeningen Spekters ståsted.

Spekter har medlemmer innenfor flere store og samfunnsviktige sektorer, og innenfor noen sektorer organiserer Spekter en stor majoritet av arbeidsgiverne:

- Innenfor helsesektoren organiserer Spekter alle helseforetakene, i tillegg til mange private helseinstitusjoner.
- Innenfor samferdsel og logistikk organiserer Spekter store arbeidsgivere som NSB, Flytoget, Avinor, Nettbuss og Posten, i tillegg til andre busselskaper, jernbaneselskaper og entreprenører.
- Spekter organiserer arbeidsgivere med svært mange ansatte innenfor kultursektoren (statlig eide kulturinstitusjoner) og innen landbruk.

Vi kan nevne noen eksempler som illustrerer vårt behov:

1. Med hensyn til helsesektoren så gir Helsemod gode fremskrivinger på et overordnet nivå. Det beregnes tilbud og etterspørsel for en lang rekke utdanningsgrupper, og resultatene får til dels stor oppmerksomhet. Som grunnlag for tiltak og politikktutforming fra arbeidsgiversiden har vi lyst til å påpeke følgende:
 - a. Helsemod gir ingen regional analyse. Vi er klar over at dette eventuelt vil være krevende og innebære større usikkerhet. Men vår erfaring er at det i realiteten er store regionale forskjeller, og også svært store forskjeller internt i hver helseregion. Dette knytter seg til demografi, hvor utdanningene gis, og en lang rekke andre faktorer. Alle de regionale helseforetakene har derfor, ofte i et samarbeid med Spekter, satt i gang egne analyser som grunnlag for strategiske kompetanseplaner. Spekters oppfatning er at analysene fra Helsemod i begrenset grad gir gode nok bakgrunnsdata for dette arbeidet.
 - b. Helsemod fremskriver i liten grad behovet for spesialisert kompetanse. Spesialisthelsetjenesten har behov for et stort antall spesialister både inne sykepleie og medisin. Valg av spesialitet for sykepleiere og leger, og utdanningen av disse, er avgjørende for å kunne gi et godt og forsvarlig tilbud av tjenester, og de aller fleste sykepleiere og leger som arbeider i spesialisthelsetjenesten spesialiserer seg. Med tanke på kompetansebehovet er derfor resultatene fra Helsemod av begrenset verdi. Både analyser fra Helsedirektoratet og Spekter tyder på at det vil bli en kritisk mangel på enkelte spesialiteter, mens det på andre områder vil være en bedre dekning.
 - c. Helsemod bygger på mange forutsetninger som ofte er dårlig kommunisert. Forutsetninger angående standardvekst og innvandring påvirker eksempelvis resultatene ganske mye, og som regel "drukner" slike kritiske forutsetninger i referansefremskrivingene. Samtidig foretas (nødvendigvis) fremskrivingene uten å ta hensyn til teknologisk utvikling og innovasjon. Dette er ingen kritikk av Helsemod, men illustrerer at kommunikasjon og bruk av resultatene kunne vært mye bedre som grunnlag for politikktutforming.
2. Med hensyn til samferdselssektoren så utarbeides det i dag ingen detaljerte fremskrivinger. Spekter har opplevd at våre medlemmer har uttrykt stor bekymring med

tanke på fremtidig rekruttering, særlig av fagarbeidere innen ulike jernbanefag. Norge står overfor ganske omfattende utbygginger av infrastruktur (i henhold til Nasjonal Transportplan) som vil medføre stor etterspørsel etter kompetanse.

- a. Spekter er klar over at analyser av behovet for fagarbeidere utarbeides på et overordnet og nasjonalt nivå, og at dette legger grunnlaget for en generell satsing på fag- og yrkesopplæring. Men behovet innen ulike sektorer er såpass forskjellig og vil kreve at en lang rekke ulike tiltak iverksettes. Spekter har derfor tidligere gjennomført noen analyser som viser på hvilke områder det vil bli en kritisk mangel på kompetanse innenfor jernbanesektoren.
- b. Jernbaneverket har nå påtatt seg en nøkkelrolle med tanke på jernbanesektorens kompetansebehov, og har igangsatt arbeider med dette for øye. Imidlertid vil mye av kompetansen også kunne brukes innenfor annen type infrastrukturbygging (for eksempel veibyging). Dette illustrerer behovet for analyser rettet mot ulike typer fagkompetanse som kan brukes innenfor en eller flere avgrensede sektorer, men som allikevel er mer detaljert enn overordnede analyser på utdanningsnivå.

Innenfor både kultur- og landbrukssektorene har ikke Spekter kjennskap til at det foretas noen systematisk form for kompetansefremskrivninger. Dette er kunnskapsintensive sektorer, og vi vil eksempelvis påpeke at det innenfor landbrukssektoren er et behov for en offensiv kompetansepolitikk hvis regjeringens mål, som gitt i den siste landbruksmeldingen, skal nås.

Alt i alt foretas kompetansefremskrivninger innenfor flere sektorer, og delvis initiert av ulike aktører. Spekter er av den oppfatning at det både er et behov for å se ulike analyser i sammenheng, og at det etableres arenaer for helhetlig diskusjon og fortolkning av både kortsiktige og langsiktige analyser.

Innspill til utviklingen av et system

Spekter mener at et fremtidig system for kompetansefremskrivninger må kunne møte behovene som eksemplene ovenfor illustrerer, og det er et behov for å se ulike analyser og fremskrivninger i sammenheng, ikke minst med tanke på effekter på tvers av sektorer. Det er verken hensiktsmessig eller praktisk mulig at alle analyser gjøres av det samme miljøet, men eksisterende analyser og behovet for analyser på nye områder bør koordineres bedre enn i dag.

Ambisjonsnivå

Et system for kompetansefremskrivninger bør kunne svare ut behovene i ulike sektorer, og være et (av flere) grunnlag for politikkutvikling. Det er neppe hensiktsmessig at dette gjøres alt for detaljert, men det bør kunne gi et grunnlag for sektorer eller bransjer med tanke på strategisk kompetanseutvikling og rekrutteringspolitikk. Overordnede analyser som viser det nasjonale behovet knyttet til ulike utdanningsnivåer og større utdanningsgrupper er nyttige, men må suppleres med fremskrivninger knyttet til sektorer, bransjer, regioner og behovet for mer spesialisert kompetanse.

Det bør være en hensiktsmessig ambisjon at et fremtidig system for kompetansefremskrivninger må kunne sy sammen ulike analyser og fasilitere diskusjon og fortolkning av disse innenfor en helhetlig ramme.

Med tanke på høringsbrevets første spørsmål er Spekters konklusjon at det både er et behov for og ønskelig å etablere et system for kartlegging, analyser og dialog om fremtidige kompetansebehov i Norge. Ambisjonsnivået bør være som skissert overfor hvis dette skal være av interesse for Spekter.

Vi vil tro at ambisjonsnivået må være på dette nivået hvis det også skal brukes som grunnlag for karriereveiledning og individuelle valg.

I rapporten "kompetansecfremskrivinger i Norge" fra VOX skisseres ulike forslag til systemer og med ulike ambisjonsnivåer (plan A, B og C). Spekter konklusjon er at plan A best svarer ut behovet, plan B oppfatter vi som et absolutt minimum ambisjonsnivå.

I forbindelse med ambisjonsnivået for et slikt system, vil vi også få påpeke at det bør være en naturlig ambisjon at dette ses i sammenheng med en eventuell utvikling av en nasjonal kompetansestrategi. Spekter mener at utvikling av en nasjonal kompetansestrategi kan være et viktig mål for kompetansepolitikken, og at et system for kompetansecfremskrivinger bør legge viktige premisser for en nasjonal kompetansestrategi. Rapporten fra VOX diskuterer ikke dette, men vi mener et slikt perspektiv også bør være viktig for det ambisjonsnivået som etableres.

Organisering og implementering

Det er en forutsetning at for å lykkes så må noen ha et tydelig ansvar for at kompetansecfremskrivinger håndteres på en helhetlig måte, og rapporten fra VOX foreslår en "koordinerende enhet" som skal ha dette ansvaret.

Spekter anser at det nok bør vurderes å legge noe mer tyngde bak en slik enhet enn det som ofte forbindes med "koordinering". Uten å ta stilling til økonomiske rammer og bemanning, vil vi tro at det også er hensiktsmessig at denne enheten har noe ekstra ressurser ut over det bemanningsmessige, som kan supplere og utfylle analyser som bestilles av andre.

Spekter mener (som rapporten fra VOX) at det nok er vanskelig å se for seg at denne enheten plasseres i et etablert forskningsmiljø, direkte hos et departement, eller for eksempel hos utdanningsdirektoratet, men vi tar ikke endelig stilling til hvor det er mest fornuftig at enheten plasseres:

- VOX sin konklusjon er at enheten bør plasseres hos VOX. Spekter mener at dette forutsetter at VOX bygges opp og gis tyngde på en slik måte at det gir legitimitet overfor arbeidslivet og myndighetsorganer utenfor utdanningssektoren. VOX sin styrke ligger først og fremst i god kunnskap om utdanningssystemet og en tett relasjon til miljøer innenfor karriereveiledning. VOX har imidlertid i utgangspunktet lite kompetanse om fremskrivinger.
- NAV er et alternativ til VOX. NAV har mer tradisjon og kompetanse for relevante analyser enn VOX og en tettere relasjon til arbeidslivet og virksomheter, selv om NAVs perspektiv ofte er mer kortsiktig enn det en slik enhet skal ha. En slik plassering forutsetter imidlertid en styrking med tanke på kompetanse om utdanningssystemet.

Spekter mener at før det tas endelig beslutning om plassering, gitt at det skal etableres et system for kompetansecfremskrivinger, så bør flere alternativer enn VOX vurderes. I forbindelse med organisatorisk løsning mener Spekter at det også er viktig at det tas hensyn til at behovet for kompetansecfremskrivinger vil henge sammen med et behov for en nasjonal kompetansestrategi.

Arbeidsform

Det er viktig at det etableres arbeidsformer knyttet til kompetansecfremskrivinger som sikrer god informasjonsinnhenting fra relevante aktører, samtidig som disse også gis en sentral rolle i diskusjon og fortolkning av resultatene. Dette inkluderer forskningsmiljøer, arbeidslivets parter (og bransjeorganisasjoner der det er relevant), NAV, VOX, fylkeskommunale myndigheter og sentral statsforvaltning innenfor flere sektorer.

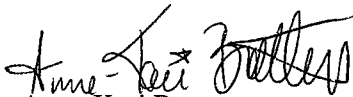
Konklusjon

Arbeidsgiverforeningen Spekter støtter at det etableres et system for kompetansefremskrivinger, og at dette legges på et forholdsvis høyt ambisjonsnivå. Spekter tar ikke stilling til organisatorisk løsning, men en kritisk suksessfaktor er at det innenfor dette systemet og en eventuell enhet som skal etableres, sikres tilstrekkelig ressurser, kompetanse, samt legitimitet overfor de aktører som skal være leverandører og brukere av et slikt system. Ikke minst fordrer dette en bred forankring hos partene i arbeidslivet, som vi anser som avgjørende.

Vi mener også at et slikt system bør ses i sammenheng med det vi oppfatter som et behov for en nasjonal kompetansestrategi. Dette vil påvirke så vel ambisjonsnivået som valg av organisatorisk løsning. Vi anbefaler at dette vurderes.

Med vennlig hilsen

Arbeidsgiverforeningen Spekter

Anne-Kari Bratten

Viseadministrerende direktør

